

DOŚWIADCZENIE MIŁOSIERDZIA W NAUCE KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Grzegorz Świecarz

Miłosierdzie Boże w nauce Kościoła.

Prawdę o Bożym miłosierdziu, objawioną na kartach Pisma Świętego przypomniał światu współczesnemu sam Jezus Chrystus przez osobę s. Faustyny Kowalskiej. Aby ją zrozumieć, należy cofnąć się do czasów, w których żył Chrystus. Kiedy Apostołowie głosili Dobrą Nowinę, to Jezus Chrystus potwierdzał ich słowa niezwykłymi znakami i cudami. Również i dziś głoszenie prawdy o nieskończonym miłosierdziu Bóg potwierdza cudownymi znakami. Jednym z wymiarów chrześcijańskiej nadziei jest właśnie miłosierdzie. Jawi się ono w Ewangelii jako „zasada pedagogiczna o uniwersalnym zastosowaniu”¹. Jezus Chrystus w Kazaniu na Górze powiedział: *Błogosławieni miłosierni, albowiem oni miłosierdzia dostąpią* (Mt 5,7). Sam Jezus Chrystus przekonuje o tym, że błogosławieństwo staje się udziałem tych, którzy innym okazują miłosierdzie. Błogosławieństwo to nic innego jak niezwykła moc słów, które każdy z nas może codziennie wypowiadać. Słowa te mają w sobie szczególną obietnicę, że jeśli je wypowiemy, to w realny sposób, powołując się na Słowo Boga, umocnimy nasze domy, pomnożymy dobra, uczynimy nasze życie płodnym. Pierwszym słowem skierowanym przez Boga do człowieka było błogosławieństwo. Człowiek, okazując miłosierdzie drugiemu, postępuje jak prawdziwy naśladowca samego Boga. Jezus Chrystus ukazuje oblicze Boga jako miłosiernego Ojca. On sam jest pełen przebaczenia i miłosierdzia, które kieruje do ludzi. Należy podkreślić, że miłość i miłosierdzie są podstawą ludzkiego życia.

---

¹ W. Hryniewicz, *Dramat nadziei zbawienia. Medytacje eschatologiczne*, Warszawa 2003, s. 186.

Mają one zawsze odniesienie do nadziei². Mariusz Bernyś w jednym z artykułów dostrzega, iż „podstawą miłosierdzia jest dobroć, bo do jej istoty należy udzielanie się, a więc wszystko, co Bóg stworzył, pochodzi od niej (...), miłosierdzie zaś polega na tym, że Bóg usuwa ze świata braki”³. Miłosierdzie istnieje we wszystkim tym, co stworzył Bóg i dał człowiekowi w posiadanie. Tym, co jest najpiękniejsze w postawie samego Boga, są miłosierne plany, Boża opatrność oraz – jak uczy papież Leon Wielki – samo miłosierdzie Boże, które nie ma granic⁴. Wynika z tego prawda, że nadzieja ludzka ściśle łączy się z miłosierdziem i czuwa nad człowiekiem. Człowiek musi się jednak otworzyć na działanie Boże. Przywrócenie światu oblicza miłosierne Boga jest odkryciem na nowo Pisma Świętego, w świetle którego możemy głębiej przeżywać Ewangelię, aby nieść ją niczym promień światła ludziom naszych czasów. To wielka nadzieja dla współczesnego świata, którą Pan Bóg dał, zlecając Apostołce Miłosierdzia przygotowanie ludzkości na ostateczne przyjście Pana Jezusa – tzw. paruzję. Faustyna była przede wszystkim sekretarką zapisanych na kartach duchowego dzienniczka zdarzeń i słów, które traktowała jako objawienia i słowa Boga samego⁵. W swoim *Dzienniczku* podkreślała, że „są dusze, w których nie mogę nic zdziałać; są to dusze, które ustawicznie śledzą innych, a nie wiedzą, co się dzieje w ich własnym wnętrzu. Ustawicznie mówią o innych, nawet w czasie ścisłego milczenia, które jest przeznaczone na rozmowę ze Mną; biedne dusze, nie słyszą słów moich, pozostają puste ich wnętrza, nie szukają Mnie wewnątrz własnego serca, ale w gadulstwie, gdzie Mnie nigdy nie ma. Czują swą pustkę, a jednak nie uznają własnej winy”⁶. Wierzyć w Boże miłosierdzie oznacza wierzyć w przebaczenie, którym Bóg pragnie obdarować człowieka⁷. Jezus uczy, że należy wybaczać, nawet swoim oprawcom. Uczy, że przebacza się wiele razy, co ściśle wiąże się także z Bożym miłosierdziem, którego tajemnice zo-

² F. Dziuba, *Jana Pawła II wyobrażenia i wezwanie do miłosierdzia*, [w:] *Spotkanie miłości z miłosierdziem. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Lucjanowi Balterowi SAC z okazji 70. rocznicy urodzin i czterdziestolecia pracy naukowej*, red. P. Góralczyk, Zabki 2006, s. 81.

³ M. Bernyś, *Miłosierdzie jako przymiot Boga*, [w:] *Bóg bogaty w miłosierdzie*, red. L. Balter, Kolekcja Communio 15, Poznań 2003, s. 46.

⁴ Por. J. Krasieński, *Przez wiarę i nadzieję ku cywilizacji miłości*, Sandomierz 1987, s. 419..

⁵ Por. R. Forycki, *Sekretarka Bożego Miłosierdzia*, „Apostoł Miłosierdzia Bożego” 1997, nr 1, s. 6.

⁶ F. Kowalska, *Dzienniczek s. Faustyny*, Kraków 2000, nr 1717.

⁷ Por. T. Węclawski, *W teologii chodzi o Ciebie*, Kraków 1995, s. 89–102.

stały odkryte przez Objawienie⁸. Przez to działanie człowiek doświadcza zwycięstwa nad nieufnością i zdradą, a ludzka nadzieja nie ma nic wspólnego z utopią i nie można jej sprowadzić do żadnej futurologii⁹. E. Sienkiewicz – w swojej książce o nadziei chrześcijańskiej – pisze, iż „świadkowie tej nadziei mają ogłosić ludziom wszystkich czasów, że Pan zmartwychwstał i pokonał śmierć, która dotąd była kresem wszelkich ludzkich nadziei, i posłał do nas swojego Ducha”¹⁰, który przychodzi przekonać świat o grzechu, o sprawiedliwości i o sądzie (por. J 16,7nn). Nadzieja, która wypływa z takiego doświadczenia, polega na odkryciu związku z Bogiem wśród swojej codzienności.

Przymioty miłosierdzia Bożego

Przymioty Bożego miłosierdzia w żadnej mierze nie stoją w opozycji do innych przymiotów Bożych. Wielkość Bożego miłosierdzia określają terminy, które pragną oddać osobiste spotkania z Bogiem miłosierdzia. Wśród nich możemy odnaleźć takie jak: morze miłosierdzia, przepaść miłosierdzia, bezdenny ocean miłosierdzia, płaszc miłosierdzia i inne¹¹. One wyrażają prawdę, że Boże miłosierdzie jest szczególną formą Bożej miłości i dobroci, którymi Bóg obdarza każdego człowieka¹². Nie sposób nie zauważyć, że „miłosierdzie Boże jest odwieczną doskonałością Stworzyciela, Odkupiciela i Uświęciciela w Jego stosunku do stworzeń, a w szczególności do ludzi; przez nie Bóg wyprowadza stworzenia z nędzy i uzupełnia ich braki”¹³. Jest ono zatem pomocą, którą ofiarowuje Pan Bóg człowiekowi. Miłosierdzie objawia się przez Boga, który sam jest bogaty w miłosierdzie. Oprócz tego plan miłości Boga i Jego miłosierdzia wypełnia się dzięki działaniu Ducha Świętego¹⁴. Miłosierdzie Boga trwa więc z pokolenia na pokolenie. Ono właśnie jest odwieczną przyczyną wszystkiego, co istnieje. Sam Bóg stworzył świat z miłości i od samego początku obdarzył go miłością. Ta miłość jest miłosierna, gdyż miłosierdzie jest po prostu miłością w działaniu.

⁸ Por. J. Krasieński, *Przez wiarę...*, dz. cyt., s. 420.

⁹ Por. A. Strukelj, *Nadzieja zawieść nie może*, „Communio” 1997, nr 17(5), s. 53.

¹⁰ E. Sienkiewicz, *Już i jeszcze nie...*, s. 298.

¹¹ Por. J. Machniak, *Doświadczenie Boga w tajemnicy Jego miłosierdzia u Bł. Siostry Faustyny Kowalskiej*, Kraków 1999, s. 255–256.

¹² Por. tamże, s. 257.

¹³ M. Bernyś, *Miłosierdzie...*, dz. cyt., s. 46.

¹⁴ Por. Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Nadzieja zbawienia dla dzieci zmarłych bez chrztu: dokument watykański*, Radom 2008, s. 82.

Wszystko, co istnieje, co zostało stworzone, cały nieogarniony wszechświat jest dziełem miłosierdzia.

Wymiary Bożego miłosierdzia

Jednym z dzieł miłosierdzia jest wcielenie Syna Bożego. To, że Jezus zjednoczył się w ciele ze śmiertelnikami, było wynikiem Jego wielkiego miłosierdzia. Nie oznacza to jednak, że wyrzekł się przez to swojej boskiej mocy. Dzieło Bożego odkupienia było przejawem sprawiedliwości i miłosierdzia Bożego. Dzięki temu człowiek może mieć nadzieję na życie wieczne. Nadzieja tak bardzo przewyższa naszą codzienność. Jest dla nas nakazana, tak jak każdy obowiązek spoczywający na człowieku wierzącym¹⁵. Oprócz tych darów na uwagę zasługuje również łaska ufności w Boże miłosierdzie. Jak podkreśla św. Jan Paweł II: „Bóg, który «zamieszkuje światłość niedostępną» (1 Tm 6,16), równocześnie przemawia do człowieka językiem całego kosmosu: «Albowiem od stworzenia świata niewidzialne Jego przymioty – wiekuista Jego potęga oraz Bóstwo – stają się widzialne dla umysłu przez Jego dzieła» (Rz 1,20)”. To pośrednie i niedoskonałe poznanie jako dzieło umysłu szukającego Boga za pośrednictwem stworzeń, poprzez świat widzialny, nie jest jeszcze „widzeniem Ojca”. „Boga nikt nigdy nie widział (...)” pisze św. Jan, aby tym pełniej uwydatnić prawdę, że „Jednorodzony Bóg, który jest w łonie Ojca, [o Nim] pouczył” (J 1,18). To „pouczenie” objawia Boga w niezgłębionej tajemnicy Jego istoty – jednej i trynitarniej – otoczonej „światłością niedostępną” (por. 1 Tm 6,16). Poprzez „pouczenie” Chrystusa poznajemy jednakże Boga przede wszystkim w Jego stosunku do człowieka, w Jego miłości: „filantropia” (por. Tt 3,4). I tutaj właśnie „niewidzialne Jego przymioty” stają się w sposób szczególny „widzialne”, nieporównanie bardziej niż poprzez wszystkie inne „Jego dzieła”. Stają się widzialne w Chrystusie i przez Chrystusa, przez Jego czyny i słowa, w ostateczności przez Jego krzyżową śmierć i zmartwychwstanie. Nie sposób nie wspomnieć w tym miejscu o innym wymiarze Bożego miłosierdzia. Wskazać należy sakrament pokuty i pojednania, który jest w oczywisty sposób nazywany sakramentem miłosierdzia. To sakrament, podczas którego człowiek oczyszcza się z wszystkich grzechów. Dzięki niemu mamy nadzieję, że Pan Bóg przebaczy nam wszystkie grzechy, które popełniliśmy przeciw Jego woli, ukazując swo-

¹⁵ Por. P. Pawlukiewicz, *Bóg dobry aż tak? O Bożym miłosierdziu myśli kilka*, Warszawa 2000, s. 9.

je nieposłuszeństwo Bożej woli i łamaniem przykazań. Każdy człowiek potrzebuje miłosierdzia Bożego, bo dzięki niemu jesteśmy oczyszczeni i dostajemy „czystą kartkę”. Przygotowuje on nas do napełnienia naszej duszy w Eucharystii¹⁶. J. Kasiński zauważa, że „miłosierdzie Boże ustanowiło ten sakrament, miłosierdzie Boże w nim działa i miłosierdzie Boże jest przezeń udzielane”¹⁷. Bóg dał go człowiekowi, okazując mu w ten sposób swoją wielką miłość. Oprócz sakramentu pojednania, również Eucharystia jest przejawem miłosierdzia Bożego. Można śmiało powiedzieć, że Eucharystia jest szczytem Bożego miłosierdzia, które dokonuje się na ziemi. Ponadto sakrament chorych został ustanowiony po to, by budził w chorym uczucie, czy też postawę ufności w Boże miłosierdzie. Dzięki niemu łatwiej jest znieść wszelkie pokusy szatana. Dlatego nadzieję należy zawsze pokładać w osobie Jezusa Chrystusa¹⁸. Miłosierdzie to źródło, z którego wszystko bierze istnienie. Dlatego „św. Jan Paweł II – mówiąc o Bogu objawiającym się jako Miłosierdzie – ujmuje to zwięźle: *jako Miłość, która dźwiga, podnosi z upadku, zaprasza do ufności*”¹⁹. Papież wielokrotnie wzywał miłosierdzie na pomoc współczesnemu człowiekowi i zalecał zaznawać miłosiernej miłości Boga²⁰. Bez „orędzia o Bożym miłosierdziu bardzo trudno być człowiekiem nadziei w świecie współczesnym”²¹. Po raz kolejny widać, iż nie można mówić o nadziei oddzielając ją od Bożego miłosierdzia. Miłosierdzie – o ile jest właściwie rozumiane – nie oznacza pobłażliwości i permissywizmu. Tylko dzięki łasce, którą otrzymujemy od Pana Boga, jesteśmy w stanie zastosować w swoim życiu wszystkie chrześcijańskie postawy, które budują w nas prawdziwego człowieka. Nie tylko groźby i kary przemieniają nas, ale również Boże miłosierdzie. To głoszenie miłosierdzia stało się głównym zadaniem chrześcijanina w dzisiejszym świecie. Ono umożliwia człowiekowi powrót do Ojca. Prawo do miłosierdzia mają wszyscy, nawet najbardziej zatwardziali grzesznicy, jeśli tylko żałują za grzechy i ufają Bogu²². Myśl ta płynie z przekonania, że miłosierdzie otwiera wszystkie, nawet najbardziej

¹⁶ Por. K.M. Rudnicki, *Miłosierdzie Boże, a potrzeby duszy współczesnego człowieka*, [w:] *Teologia Miłosierdzia Bożego. Materiały z sympozjów ekumenicznych w Łodzi w latach 1991, 1992 i 1994*, red. P. Jaworska, Płock 2003, s. 114.

¹⁷ J. Kasiński, *Przez wiarę...*, dz. cyt., s. 427.

¹⁸ Por. SpS, nr 26.

¹⁹ J. Nagórny, *Jan Paweł II – świadek nadziei*, RT 51 (2004), z. 3, s. 18.

²⁰ Por. Jan Paweł II, *Bóg bogaty w miłosierdzie. Jan Paweł II w Ojczyźnie 16–19 sierpnia 2002*, Kraków 2002, s. 107.

²¹ J. Nagórny, *Jan Paweł II...*, s. 19.

²² Por. E. Boniewicz, *Głosmy orędzie Bożego miłosierdzia*, Częstochowa 2000, s. 11.

oporne serca, dając im nowy początek i nowe szanse²³. Każdy, kto doświadcza bądź doświadczył Bożego miłosierdzia, odnajduje nawet po długim czasie nowe życie i nową motywację²⁴. W teologii pojawiają się różne głosy odnośnie do problemu pojawienia się tego wielkiego daru od Boga, jakim jest miłosierdzie. Niektórzy teologowie upatrują, że to pojawienie się grzechu doprowadziło do zrodzenia się miłosierdzia, ponieważ wcześniej nie było ono potrzebne Bogu, gdyż była w Nim tylko miłość. Także nauka św. Tomasza stwierdza, że miłosierdzie Boże jest ściśle związane z ludzką nędzą²⁵. Jeżeli wiąże się z nim ludzka niedola, to możemy śmiało stwierdzić, że jest tam również miejsce na nie tylko ludzką, ale przede wszystkim boską nadzieję na wydobycie się z wszelkiego zła. Miłosierdzie nie łączy się ściśle z pomocą, ale jest ono ucieczką i schronieniem dla wszystkich dusz, a szczególnie tych, którzy się pogubili w swoim życiu²⁶.

Patrząc z innego punktu widzenia możemy stwierdzić, że Bóg objawia siebie człowiekowi od początku stworzenia przez miłosierdzie. Dostrzegamy to zarówno w Starym, jak i w Nowym Testamencie. Śmiało można stwierdzić, że bpem Kazimierzem Romaniukiem, że miłosierdzie Boże jest jednym z większych i podstawowych tematów teologii biblijnej²⁷. Zajmuje ono ważne miejsce w nauce dzisiejszego Kościoła. Mówiąc o Bożym miłosierdziu, należy wspomnieć o Kościele, który również jest jego przejawem. To w nim głoszone jest miłosierdzie Boże. Św. Jan Paweł II stwierdza, że „Kościół wyznaje miłosierdzie Boga samego, Kościół nim żyje w swoim rozległym doświadczeniu wiary, a także w swoim nauczaniu – wpatrując się wciąż w Chrystusa, koncentrując się na Nim, na Jego życiu i Ewangelii, na Jego krzyżu i zmartwychwstaniu, na całej Jego tajemnicy”²⁸. Wynika z tego, że Kościół nie może istnieć czy też działać i rozwijać się bez głoszenia nauki o Bożym miłosierdziu, które jest nieskończone. Głosząc miłosierdzie, Kościół głosi również nadzieję powtórnego przyjścia Jezusa oraz nadzieję na lepszą przyszłość. Nie można oderwać miłosierdzia od nadziei. Te dwa aspekty Bożej miłości ściśle ze sobą współpracują. „Kościół nie może zapomnieć o modlitwie, która jest wołaniem o miłosierdzie Boga wo-

²³ Por. W. Hryniewicz, *Dramat nadziei...*, dz. cyt., s. 187–189.

²⁴ Por. tamże, s. 189.

²⁵ Por. M. Bernyś, *Miłosierdzie...*, dz. cyt., s. 47.

²⁶ Por. L. Balter, *Kult Miłosierdzia Bożego w świetle „Dzienniczka” bł. Faustyny*, [w:] *Miłosierdzie źródłem nadziei*, red. J. Oleszko, Ząbki 1998, s. 13.

²⁷ Por. K. Romaniuk, *Biblijny traktat o miłosierdziu*, Ząbki 2004, s. 250.

²⁸ *DiM*, nr 13.

bec wielorakiego zła, jakie ciąży nad ludzkością, i jakie jej zagraża”²⁹. Jest to bez wątpienia podstawowe zadanie wspólnoty Kościoła. Bóg jest miłosierdziem, które nas stwarza, odkupuje, wydobywa z nicości, ratuje od zła i prowadzi do szczęścia³⁰. Święty Jan Paweł II podkreślił, że tylko „w miłosierdziu Boga świat znajdzie pokój a człowiek szczęście”³¹. Jest ono więc potrzebne każdemu z nas, by w pełni być człowiekiem Bożej radości. Dalej podkreśla, że tylko wyobraźnia Bożego miłosierdzia pozwala dostrzec w twarzy Jezusa Chrystusa twarz Dobrego Ojca, który przemawia do ludzkiej wyobraźni przez konkretne czyny i słowa: „wszystko, co uczyniliście jednemu z tych braci moich najmniejszych, Mnieście uczynili” (Mt 25,40)³². Jeżeli człowiek w ten sposób zrozumie istotę Bożego miłosierdzia, to może mieć niezachwianą nadzieję na zbawienie. Ma ono zatem wymiar pozytywny i buduje w człowieku pozytywne cechy. Marian Kowalczyk podkreśla, że „ta właśnie prawda o Bogu – nieskończonej Miłości, aktualizowana nieustannie dzięki ludzkiej wyobraźni miłosierdzia, staje się ostatecznym źródłem nadziei świata i drogowskazem naszej odpowiedzialności za świat, który ma się stawać nowym stworzeniem”³³. Jak podkreśla święty Jan Paweł II, wyjaśnienia tajemnicy Bożego miłosierdzia domagają się ludzkie serca, ich nadzieje i cierpienia, ich zwątpienia i oczekiwania³⁴. Dlatego z ufnością należy podjąć trud poszukiwania i przybliżania się do tej rzeczywistości.

Zakończenie

Miłosierdzie Boże jest głęboko zakorzenione w Piśmie Świętym i dokumentach Kościoła. Koresponduje z encykliką *Dives in misericordia* św. Jana Pawła II. W sposób szczególny to św. Faustyna Kowalska daje przykład, w jaki sposób otworzyć się na Jezusa Chrystusa, objawiają-

²⁹ Tamże, nr 15.

³⁰ Por. M. Kowalczyk, *Papieskie zawierzenie miłosierdziu Bożemu w perspektywie ostatecznego spełnienia zbawczej misji Chrystusa i Kościoła*, [w:] *Bóg bogaty w miłosierdzie*, red. L. Balter, Kolekcja Communio 15, Poznań 2003, s. 359.

³¹ Jan Paweł II, *Homilia podczas Mszy świętej z okazji konsekracji Świątyni Bożego miłosierdzia, Kraków-Łagiewniki, 17 sierpnia 2002 r.*, [w:] *Pielgrzymka Ojca Świętego Jana Pawła II do Polski 2002*, Poznań 2002, s. 18.

³² Tenże, *Homilia podczas Mszy świętej beatyfikacyjnej, Kraków-Błonia, 18 sierpnia 2002 r.*, [w:] *Pielgrzymka Ojca Świętego...*, dz. cyt., s. 23.

³³ M. Kowalczyk, *Papieskie...*, dz. cyt., s. 366.

³⁴ Por. *DiM*, nr 1.

cego miłosierdzie Ojca i jak w Jego obliczu kontemplować tajemnice Boga. Przesłanie miłosierdzia prowadzi do Boga, który jest Bogiem bliskim, drżącym z pragnienia przebaczenia człowiekowi grzechów i świadczenia miłości³⁵.

Bibliografia

- Balter L., *Kult Miłosierdzia Bożego w świetle „Dzienniczka” bł. Faustyny*, [w:] *Miłosierdzie źródłem nadziei*, red. J. Oleszko, Ząbki 1998.
- Bernyś M., *Miłosierdzie jako przymiot Boga*, [w:] *Bóg bogaty w miłosierdzie*, red. L. Balter, Kolekcja Communio 15, Poznań 2003.
- Boniewicz E., *Głosmy orędzie Bożego miłosierdzia*, Częstochowa 2000.
- Dziuba F., *Jana Pawła II wyobraźnia i wezwanie do miłosierdzia*, [w:] *Spotkanie miłości z miłosierdziem. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Lucjanowi Balterowi SAC z okazji 70. rocznicy urodzin i czterdziestolecia pracy naukowej*, red. P. Góralczyk, Ząbki 2006.
- Encyklika Dives in Misericordia*.
- Forycki R., *Sekretarka Bożego Miłosierdzia*, „Apostoł Miłosierdzia Bożego” 1997, nr 1, s. 6.
- Hryniewicz W., *Dramat nadziei zbawienia. Medytacje eschatologiczne*, Warszawa 2003.
- Jan Paweł II, *Bóg bogaty w miłosierdzie. Jan Paweł II w Ojczyźnie 16–19 sierpnia 2002*, Kraków 2002.
- Jan Paweł II, *Homilia podczas Mszy świętej beatyfikacyjnej, Kraków-Błonia, 18 sierpnia 2002 r.*, [w:] *Pielgrzymka Ojca Świętego Jana Pawła II do Polski 2002*, Poznań 2002.
- Jan Paweł II, *Homilia podczas Mszy świętej z okazji konsekracji Świątyni Bożego miłosierdzia, Kraków-Łagiewniki, 17 sierpnia 2002 r.*, [w:] *Pielgrzymka Ojca Świętego Jana Pawła II do Polski 2002*, Poznań 2002.
- Kowalczyk M., *Papieskie zawierzenie miłosierdziu Bożemu w perspektywie ostatecznego spełnienia zbawczej misji Chrystusa i Kościoła*, [w:] *Bóg bogaty w miłosierdzie*, red. L. Balter, Kolekcja Communio 15, Poznań 2003.
- Kowalska F., *Dzienniczek s. Faustyny*, Kraków 2000.
- Kraśniński J., *Przez wiarę i nadzieję ku cywilizacji miłości*, Sandomierz 1987, s. 419.

---

³⁵ Por. P. Warchoń, *Miłosierny Bóg i miłosierny człowiek*, Niepokalanów 2011, s. 44.

- Machniak J., *Doświadczenie Boga w tajemnicy Jego miłosierdzia u Bł. Siostry Faustyny Kowalskiej*, Kraków 1999.
- Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Nadzieja zbawienia dla dzieci zmarłych bez chrztu: dokument watykański*, Radom 2008.
- Pawlukiewicz P., *Bóg dobry aż tak? O Bożym miłosierdziu myśli kilka*, Warszawa 2000.
- Romaniuk K., *Biblijny traktat o miłosierdziu*, Ząbki 2004.
- Rudnicki K.M., *Miłosierdzie Boże, a potrzeby duszy współczesnego człowieka*, w: *Teologia Miłosierdzia Bożego. Materiały z sympozjów eklezjalnych w Łodzi w latach 1991, 1992 i 1994*, red. P. Jaworska, Płock 2003.
- Sienkiewicz E., *Już i jeszcze nie. Doczesny i eschatologiczny wymiar ludzkiej nadziei*, Szczecin 2007.
- Strukelj A., *Nadzieja zawieść nie może*, „Communio” 1997, nr 17(5), s. 53.
- Warchoń P., *Miłosierny Bóg i miłosierny człowiek*, Niepokalanów 2011.
- Węclawski T., *W teologii chodzi o Ciebie*, Kraków 1995, s. 89–102.

Abstract

Mercy is a fundamental aspect of christian hope. It is pedagogical principle of universal application. Jesus Christ in his sermon on the mount said: Blessed are the merciful, for they will be shown mercy. Those who practice mercy are becoming partakers in the blessedness of God. Love and mercy are fundamental for a fulfilled human existence. Merciful love always draws from and points to hope. To believe in God's mercy is to believe in forgiveness, which God wishes to bestow on his people. Properties of God like omnipotence, immutability, mercy and justice are not in opposition to each other, rather they are harmonious since the riches of the wisdom and knowledge of God is unsearchable (cf Rom 11:33) as indeed God is omniscience. There are many discernible works of God's mercy; incarnation and the sacraments: notably of penance but also the eucharist through which creation can participate in the divine life. Last but not least, the Church, through which the mercy is dispensed sacramentally and is preached from one generation to the other.

Keywords: Mercy, Sr. Faustyna, the Catholic Church